

אלא מלחמתו היא נגד אשור, אשר שלחוהו אלהיו להלחם בהם.

ועתה, צריכים אנו לברר, למה התכוון פרעה בדבריו "אלהים אשר עמי". האם כוונתו לאלקי השמים, או להבדיל, לעבודה זרה.

מאן [מיהו] אותו "אלהים" שאמר פרעה שהם שלחוהו למלחמה?

אמר רב יהודה אמר רב: זו עבודה זרה. כלומר, פרעה טען, שאלהים אחרים שלחוהו להלחם באשור.

אמר יאשיהו בליבו: **הואיל וקא בטח** פרעה **בעבודה זרה** — **יכילנא ליה** [הואיל ופרעה בוטח וסומך על עבודה זרה, אני יכול לו, ואנצחנו במלחמה]. ולהלן יתבאר במה טעה המלך יאשיהו.

כתוב בהמשך המקרא: **"וירו היריב למלך יאשיהו, ויאמר המלך לעבדיו: העבירוני כי החליתי מאד"**.

מאי "כי החליתי מאד"? (1294)

להלחם בישראל, אלא רק עוברים דרך ארץ ישראל, כדי להלחם במקום אחר — מתריעין (1292).

ומפני מה צריך להתריע על חרב של שלום, והרי אינם באים להלחם בישראל —

שהרי אין לך חרב של שלום יותר מחילו של פרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה, באותה מלחמה, המלך יאשיהו, וכפי שיסופר להלן.

שנאמר כאשר רצה פרעה נכה מלך מצרים לעבור דרך ארץ ישראל להלחם באשור במקום הנקרא כרכמיש אשר על נהר פרת (1293), ויצא יאשיהו מלך ישראל למלחמה נגדו, כדי למנעו מלעבור בארץ ישראל:

כב-ב **"וישלה אליו [פרעה נכה] מלאכים לאמר: מה לי ולך מלך יהודה?! לא עליך אתה היום, כי אל בית מלחמתי. ואלהים אמר לבהלני. חדל לך מאלהים אשר עמי — ואל ישחיתך"**.

והיינו, ששלח פרעה שליחים אל יאשיהו, שישכנעו אותו להמנע מלהלחם בו. כי באמת אין כלל מלחמה בינו ובין ישראל,

ואילו מצרים — בדומה של ארץ ישראל. ולכן, כדי להלחם באשור אשר על נהר פרת, היה מוכרח פרעה מלך מצרים לעבור בארץ ישראל. רש"י שם.

1294. הפירוש הפשוט של "החליתי" הוא מלשון מחלה. והיינו, שנעשה חולה מן המכה. עיין במפרשים על הפסוק [מלכים א' כב]. ופירשו שם, שלא אמר למשרתו שהוכה, כדי שלא יבעית אותו, וייוודע לכולם, ויגוסו מן המלחמה [עיין רד"ק רלב"ג ומצודת דוד].

1292. הקשה הרש"ש [לעיל במשנה], הרי שנינו שעל החרב מתריעין בכל מקום, ופירש שם רש"י, שאם נראה באספמיא, מתריעין בכבל. אם כן, מה החידוש בכך שמתריעין על חרב של שלום, העוברת להלחם במקום אחר, הרי עליהם להתריע משום אותו מקום שהם הולכים להלחם בו! ותירץ, כיון שעדיין לא הגיעה החרב לשם, אין לנו להתריע כעת. ועיין שם מה שתירץ עוד בזה.

1293. נהר פרת הוא בצפונה של ארץ ישראל,

וכך דרש: **מאי "חרב"?** על איזו חרב דיבר המקרא, שלא תעבור בארץ ישראל?

אילימא [אם נאמר] שהכוונה ל**חרב שאינה של שלום**, דהיינו, שמבשרנו הכתוב שלא תבוא עלינו מלחמה בארץ ישראל, והבתיב [והרי כבר נאמר] בתחילת אותו פסוק: **"ונתתי שלום בארץ"**, והיינו, שלא תבוא מלחמה על ישראל. ולשם מה חוזר הכתוב בסוף הפסוק ואומר: **"וחרב לא תעבור בארצכם"!**

אלא, על כרחך שכוונת הכתוב היא, **שאפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם!**

ובאמת כך היא כוונת הכתוב, כפי שהוכחנו.

אלא שזה דווקא בדור זכאי. **זהו**, יאשיהו, **אינו יודע שאין דורו דומה יפה בעיני המקום**, שלא היו צדיקים (1299).

אמר רב יהודה אמר רב: מלמד שמרוב החיצים שירו היורים במלך יאשיהו (1295), **עשו את כל גופו של יאשיהו מחורר ככברה** (1296).

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: **מפני מה נענש יאשיהו?** והרי לכאורה טענתו היתה טענה טובה!

מפני שהיה לו לימלך [להתייעץ] **בירמיהו הנביא** (1297), אם להניח לפרעה לעבור בארצו או לא — **ולא נמלך** (1298).

מאי דרש [איזה מקרא דרש] יאשיהו, שמשום כך החליט לא לתת לפרעה נכה לעבור בארצו —

דרש את המקרא בפרשת בחקתי, גבי הברכות שבירך הקדוש ברוך הוא את ישראל אם ילכו בחקתי: **"וחרב לא תעבר בארצכם"**. והיינו, שלא יעברו חילות מלחמה בארץ ישראל.

1295. שלשון "ויורו המורים" משמע שירו בריות הרבה. רש"י. ובמדרשים מצינו, שירו בו שלש מאות חצים.

1296. לפי מה שכתב רש"י, אין למדים ענין זה מהמילים "כי החליתי", אלא מהמילים "ויורו המורים". ובאמת הב"ח אינו גורס "מאי כי החליתי מאד וכו' מלמד שעשו וכו'", אלא כך היא הגירסא: "ויורו המורים וכו' כי החליתי מאד — אמר רב יהודה אמר רב, מלמד שעשו כל גופו ככברה".

אמנם הרש"ש כתב, שדורשים את המילה "החליתי" בניקוד הַחֲלוֹתִי, ושורש המילה — חלל. והיינו, שנעשה חלול ככברה. עיין שם.

1297. במדרש איכה מצינו, שאכן נמלך יאשיהו

בירמיה, אבל לא שמע לו, משום שלא אמר לו מפי נבואה, אלא אמר "כך מקובלני מפי ישעיה רבי". ולכן כתוב: "כי פיהו מריתי". היינו, פיו של הקב"ה ופי סרסרו. חשק שלמה.

1298. ומחמת חטא זה נענש. ומשום כך, כל עיר שעוברת בה חרב של שלום, אף שאין באים להלחם עמהם, צריכין בני המקום לחשוש שמא יגרום החטא — וילקו בה. לכן מתריעין עליה, אף שהיא חרב של שלום, כיון שעוברת בארצם. ריטב"א.

1299. צריך להבין, כמה חטא יאשיהו, הרי הוא לא ידע על כך שאין דורו דומה יפה! וכתב רש"י [שבעין יעקב], שהיות ובאותו זמן היה ירמיהו מתנבא רעות על ישראל,

באשקלון].

איבעיא להו: האם הכוונה שנראה כמלא תנור תבואה, דהיינו, שנראה שדפון בשיעור של תבואה הממלאה תנור,

או דלמא, שנראה כמלא תנור פת, דהיינו, שנראה שדפון בשיעור של תנור מלא פת.

וזהו שיעור קטן יותר, כי אין דרך למלא את כל חלל התנור בפת, אלא היו מדביקין את הפת רק בדפנות התנור סביב.

תא שמע מהברייתא, ששינינו: **כמלא פי תנור.** ואם כן, ודאי שהכוונה לפת, שדבוקה ועומדת בפי התנור. כי התבואה אינה יכולה לעמוד בפי התנור, אלא נופלת אל תוכו.

ואף שפשטנו שהכוונה היא למלא תנור פת, ולא מלא תנור תבואה, עדיין תיבעי להו [עדיין יש מקום לשאול ולהסתפק]: האם הכוונה שהיה שדפון בשיעור כיסויא דתנורא [כיסוי התנור], והיינו, כמו גודל של פת אחת גדולה, שיכולה לעמוד על פתח התנור כמו כיסוי,

או דלמא כי דרא דריפתא דהדר ליה לפומא דתנורא [כשיעור שורה של לחמים, המונחים זה לצד זה, ומקיפים את פי

ידע על כך, ולכן נכשל.

1300. ומקרא זה נאמר על יאשיהו, כפי שמצינו בדברי הימים [ב לה]: ויקונן ירמיהו על יאשיהו. רש"י על הפסוק [איכה ד כ].

1301. כבר הבאנו במשנה את דברי החשק שלמה, שכתב שנראה שאין גורסים במשנה

כי הוה קא ניהא נפשיה [כאשר נפטר יאשיהו], הוא ירמיהו שפוזתיה דקא מרחשן [ראה ירמיהו הנביא את שפתותיו של יאשיהו מרחשות ונעות].

אמר ירמיהו בליבו: **שמא חס וחלילה מילתא דלא מהגנא אמר אנב צעריה** [שמא חלילה אמר יאשיהו מחמת צערו דבר שאינו מהוגן כלפי שמיא].

גחין, ושמעיה דקא מצדיק עליה דינא אנפשיה [התכופף ירמיהו כדי לשמוע את דבריו של יאשיהו, ושמע שהוא מצדיק עליו את הדין].

וכך אמר יאשיהו: **"צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי"**. והיינו כפי שאמרנו, שחטא בכך שהיה לו לימלך בירמיהו.

פתח עליה ההיא שעתא [פתח ירמיהו ואמר על יאשיהו באותה שעה ששמע את הדברים]: **"רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם"** (1300). והיינו, שיאשיהו נלכד במעשיהם הרעים של אנשי דורו, כפי שנתבאר לעיל.

שינינו במשנתנו: **מעשה וירדו זקנים מירושלים לעריהם כו'** [וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור (1301) שדפון

ומוכיחם על עוונותיהם, היה צריך יאשיהו לדעת שיש בהם תועבות נסתרות. והיות ולא חשש לכך, הרי זה כאילו אינו מאמין בדברי הנביא.

ובגליוני הש"ס כתב, שהטעם משום שיאשיהו לא נמלך בירמיהו, והרי זה כמורה הוראה בפני רבו. ואפשר להוסיף, שבזה גופא נכשל. כי אילו היה נמלך בו, היה ירמיהו אומר לו שאין דורו דומה יפה. אבל יאשיהו עצמו לא

התנור? (1302)

ומסקנת הגמרא: תיקו.

שנינו במשנתנו: ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים כו' [שני תינוקות בעבר הירדן] (1303).

אמר עולא משום רבי שמעון בן יהוצדק: מעשה היה, ובלעו זאבים שני תינוקות כשהם שלמים (1304), ושהו במעיהם כמה ימים, והקיאום [והוציאום] כך, כשהם שלמים, דרך בית הרעי.

ובא אותו מעשה לפני חכמים, כדי לדון האם אותם תינוקות מטמאין כמו כל מת, או לא.

וטיהרו חכמים את הבשר מלטמא טומאת מת, היות ונתעכל בתוך מעיהם של הזאבים (1305), ונתבטל, ואינו נחשב עוד בשר, אלא פירשא [הפרשה, כמו כל צואה] בעלמא.

וטמאו את העצמות, ואמרו שהם מטמאים בטומאת מת, כיון שאינם מתעכלין, והרי הם

"כמלא פי תנור", אלא "כמלא תנור". שאם לא כן, מה מסתפקת הגמרא האם הכוונה כמלא תנור פת או כמלא תנור תבואה, ופושטת מברייתא, הרי במשנה עצמה כתוב "כמלא פי תנור"!

1302. עוד פירש רש"י, דהיינו שמדביקים לחמים זה למעלה מזה, מתחתית התנור עד פי התנור.

והתוספות גורסים: "כמלא פי תנור, כמלא עיגול פי תנור. או דלמא, כי דרא דריפתא, ואהדר ליה לפומיה דתנורא". והיינו, שספק הגמרא הוא, האם הכוונה לשורה אחת של לחם סביב פי התנור, או שמא מדובר בשורות שורות של לחם עד פי התנור. עיין שם.

1303. הקשו הראשונים, הרי עבר הירדן — אפרכיא אחרת היא, כפי שמצינו במסכת בבא בתרא [לח א]: שלש ארצות לחזקה, יהודה ועבר הירדן והגליל. והרי אמרנו לעיל, שאין מתריעין באפרכיא אחרת!

וכתב הרמב"ן, שאפשר שכל ארץ ישראל, ואפילו עבר הירדן, נחשבים אפרכיא אחת לענין תעניות. וכפי שמצאנו גבי ארבה, שאפילו נראה רק מין אחד בכל ארץ ישראל, מתריעין עליו

מיד. הרי לנו שמתריעין בכל ארץ ישראל מחמת מה שנראה במקום אחד. לעומת זאת, בסוריא ובחוצה לארץ, שאין שירות מצויות מארץ ישראל לשם, ואין הולכי דרכים מצויין כלל, לפי שהן בדלין מהם ומעירותיהן, הרי הם נחשבים לאפרכיא אחרת.

עוד כתב, שכל מקום שהחזיקו בו עולי מצרים, הרי הוא כארץ ישראל. שהרי שנינו במשנה שגזרו תענית בירושלים על השדפון שנראה באשקלון, והרי אשקלון אינה מהארץ שהונחלה לישראל, אלא מכבוש עולי מצרים, כפי שנאמר: וילכד את עזה ואת גבוליה ואת אשקלון".

1304. כך כתב רש"י. ועיין בגבורת ארי שהאריך בענין זה.

1305. רש"י כתב: "וכגון ששהו ימי עיכול". משמע מדבריו, שלכל דבר יש שיעור מתי מתעכל, ואין אנו אומרים שמיד נחשב מעוכל. אבל רבינו חננאל כתב, שגבי בשר, היות והוא עומד להתעכל — נחשב כמעוכל, וכפרש וגללים שאין להם טומאה. אבל עצמות, שקשות הן, אינן עומדות להתעכל. ועיין בשפת אמת ובגבורת ארי.

שלמים כתחילה (1306).

יפול לבור וימות —

כל המקרים האלה — דין אחד להם, שמתריעין עליהם אף בשבת (1308).

שנינו במשנתנו: על אלו מתריעין בשבת כו'.

על כולו, על כל אותן צרות שהוזכרו לעיל, יחיד רשאי לסגף [לענות] את עצמו בתענית (1309), אף שאין כל הציבור מתענה.

תנו רבנן: אחד [דין אחד ל-] עיר שהקיפוח נכרים להלחם בה, או שהנהר המקיפה עומד לעלות על גדותיו,

רבי יוסי אומר: אין היחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית (1310), שמא על ידי התענית לא יהיה בו כח לעבוד ולהרויח ולהתפרנס מיגיעו, ויצטרך לנדבת הבריות. ושמא אין הבריות מרחמות עליו, וימות ברעב.

ואחד [דין אחד ל-] ספינה המיטרפת בים ועומדת לטבוע,

ואחד יחיד שנדרף מפני נכרים או מפני לפטין,

אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי יוסי (1311), שאמר שאין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית?

וכן אדם שנדרף מפני רוח רעה (1307), שנכנסה בו רוח רעה, ומשום כך הוא הולך ורץ בלי דעת, ויש חשש שיטבע בנהר, או

עצמו בתענית כפי שירצה. כפי שמצינו [פסחים סח ב] שמר בריה דרבינא היה מסגף עצמו כל השנה, ורבי זעורה צם שלש מאות צומות, ויש אומרים שצם תשע מאות צומות [כפי שמצינו בירושלמי פ"ב הלכה י"ב].

1306. כתב המאירי, שזהו דווקא משום שבלעום כשהם שלמים. אבל אם לעסום, אף בעצמות נחשב לעיכול.

1310. כתב היעב"ץ, דהיינו דווקא יחיד. אבל אם גזרו על הציבור תענית, צריך כל אדם לסגף עצמו עמם, אף שלא מצי לצעורי נפשיה. והטעם, כי בציבור אין חשש שמא יצטרך לבריות וכו', כי בתענית ציבור נפשי רחמים, וגם, מצינו במסכת ברכות [ו ב], ש"אגרא דתעניתא — צדקה". וכן מצינו במסכת סנהדרין [לה א], שכל תענית שמלינים בה את הצדקה, כאילו שופכי דמים.

1307. כך היא הגירסא לפנינו. והראשונים הביאו שיש גורסים "ומפני חיה רעה". והרמב"ם גורס כגירסא שלפנינו, וכתב על פי זה שמתפללים על החולה בשבת, כשהוא מסוכן ליומו [כלומר, כשיש בכך פיקוח נפש, שהחולה עלול למות בשבת], כמו שמתריעין על מי שנחה עליו רוח רעה, שהוא מסוכן ליומו.

ופירוש "לא מצי לצעורי נפשיה" היינו שהוא חלש. אבל אין מדובר במקום חולי או סכנה, כי באופן זה אפילו בציבור אין צריך לסגף עצמו.

1308. כך גורס המהרש"א.

1311. מקשים, מה שאל רב יהודה, הרי רבי יוסי אמר בפירוש את טעמו: שמא יצטרך לבריות,

1309. כתב הריטב"א, שהלכה כרבנן, שאדם רשאי לסגף עצמו בתענית. והיינו דווקא כשיש צורך בדבר. אבל לסגף עצמו לשם סיגוף, אינו רשאי. וזה דווקא אם הוא מתפרנס ממעשה ידיו, שאז יש חשש שמא מחמת התענית לא יוכל לעשות לפרנסתו, ואין הבריות מרחמות עליו. אבל כשאינו צריך למעשה ידיו, יכול לסגף

או דלמא לא הודו לו חכמים כלל שמתריעין על הדבר, אלא הם סוברים שאין מתריעין בין בשבת ובין בחול?

תא שמע, דתניא: מתריעין על הדבר בשבת, ואין צריך לומר שמתריעין בחול.

רבי חנן בן פיטום תלמידו של רבי עקיבא משום רבי עקיבא [משמו של רבי עקיבא] אומר: אין מתריעין על הדבר כל עיקר⁽¹³¹⁴⁾.

הרי לנו, שהחולקים על הדעה שמתריעין על הדבר בשבת, סוברים שאין מתריעין כל

דכתיב: "ויהי האדם לנפש חיה"⁽¹³¹²⁾. וכך דורשין את הפסוק: נשמה שנתתי בך — החייה. דהיינו, דאג אתה לכך שתחיה, ולא תסמוך על הבריות⁽¹³¹³⁾.

שנינו במשנתנו: על אלו מתריעין בשבת וכו' שמעון התימני אומר: אף על הדבר כו' [ולא הודו לו חכמים].

איבעיא להו: האם מה שלא הודו לו חכמים — היינו לענין התרעה בשבת, שנחלקו חכמים על שמעון התימני, והם סוברים שאין מתריעין בשבת על הדבר. אבל בחול — הודו לו שמתריעין.

שמעוני פרשת ראה רמז תתצ"ח, שאין תלמיד חכם נעשה עני. ואף אם הוא עני, לעולם אינו מחזר על הפתחים]. עיין שם.

1314. הקשו הראשונים, הרי שנינו במשנה לעיל [יט א]: עיר שיש בה דבר, סביבותיה מתענות ולא מתריעות. רבי עקיבא אומר: מתריעות ולא מתענות. אם כן, איך אומר כאן רבי עקיבא שאין מתריעין על הדבר כל עיקר?

ועוד הקשו, איך הגמרא רוצה להביא ראיה שלא הודו לו חכמים אפילו בחול, מדברי רבי עקיבא? הרי רבנן אומרים שמתענות. וכיון שכן, כל שכן שמתריעות בפה!

ותירץ הריטב"א [על המשנה], ששמעון התימני, שאמר שמתריעין אף על הדבר, ואפילו בשבת, דיבר דווקא על דבר הדומה לשאר העניינים השנויים במשנתנו, לומר שמתריעים עליו על כל פנים בפה, ואפילו בהפרכיא אחרת, שאין המכה מהלכת שם, ואין חשש שתבוא לשם, מכל מקום מתריעין מפני צרת בעלי הצרה. שהרי אין לך נרדף גדול יותר — מגרדף מפני מלאך המות. וחכמים לא הודו לו להתריע עליו כל עיקר, ואפילו בחול, במקום שאין להם

ואין הבריות מרחמין עליו!

וביאר הבן יהודע, שזה גופא שאלת רב יהודה, למה צריך לחשוש לכך, שיצטרך לבריות ולא ירחמו עליו, למה לא יסמוך על כך שירחמו עליו? ומבאר, שהטעם הוא משום שנאמר "לנפש חיה". ודורשים: נשמה שנתתי בך החיה. כלומר, החיה אתה בעצמך, ואל תסמוך על הבריות שירחמו עליך.

1312. לשון הפסוק [בראשית ב ז]: "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה". וביאר רש"י בפשוטו של מקרא: אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנחוסף בו דעה ודיבור. עוד פירשו המפרשים, שהאדם הלך מיד כשנוצר, כמו שאר החיות, ולא כתינוקות. ועיין ברמב"ן שהאריך בזה.

1313. כתב מהר"ש אלגזי [בספר אהבת עולם], שתלמיד חכם רשאי להתענות בשביל שיזכה לכתר תורה. וכתב בעיני שמואל, שזהו אף לשיטת רבי יוסי, כי תלמיד חכם לא מיעני [כפי שמצינו במסכת שבת [קנא ב], ובילקוט

עיקר, ואפילו בחול (1315).

שנינו במשנתנו: **על כל צרה שלא תבוא על הצבור כו'.**

תנו רבנן: על כל צרה שלא תבוא על הצבור — מתריעין עליה, הוין מרוב גשמים [ריבוי גשמים], הגורמים לנזקים.

מאי טעמא? מה הסיבה שאין מתריעין על צרת ריבוי גשמים?

אמר רבי יוחנן: לפי שאין מתפללין על רוב הטובה.

ואמר רבי יוחנן: מניין אנו למדים שאין מתפללין על רוב הטובה?

שנאמר בספר מלאכי: "הביאו את כל

המעשר אל בית האוצר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו' אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די". הרי לנו, שאף גשם שיורד ללא הפוגה — ברכה הוא.

מאי לשון: "עד בלי די"?

אמר רמי בר רב: עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. דהיינו, "עד בלי", עד שיבלו שפתותיכם, מלומר "די", שתיפסק הטובה.

אמר רמי בר רב יוד [אמר רמי, שהיה בנו של חכם ששמו "יוד"]: ובגולה [בבבל, שהיא עמוקה, במצולה] — **מתריעין עליה [על צרת ריבוי הגשמים].** משום שבמקום עמוק, על ידי ריבוי הגשמים — נטבעים הבתים במים (1316).

אמנם יש ראשונים שהגיהו בדברי הגמרא מחמת קושיה זו, וגורסים כך: חנן בן פנחס אומר משמיה דרבי עקיבא, אין מתריעין על הדבר בשבת. ועיין עוד בראשונים מה שתירצו על קושיה זו.

1315. רש"י כתב בטעם הדבר: "דגזירה היא". וצריך להבין דבריו, אם כוונתו שגזירה משמים היא, אם כן אדרבה, יש להתריע ולבטל הגזירה! וכתב הלחם משנה [הלכות תעניות פרק א' הלכה א'], שהכוונה שגזרו חול אטו שבת. כלומר, שאם יתריעו בחול על כך, יבואו להתריע גם בשבת. ומה שגזרו דווקא כאן, ולא גזרו בשידפון וחסיל וכו', היינו משום שדבר הוא רוע גדול, ועלולים להתריע גם בשבת.

1316. הריטב"א ביאר החילוק בין ארץ ישראל לגולה, שארץ ישראל, שהיא ארץ הרים וסלעים, ובתיה בנויים מאבנים, אין חשש שיפלו הבתים

שום חשש ממנו, ודי בכך שבעלי הצרה יתענו על עצמן. שהרי עיר שיש בה דבר מתענה ומתרעת, וסביבותיה מתענות, ולשאר מקומות — אין להם עסק בדבר זה.

והרמב"ן כתב, שבמשנתנו בא רבי עקיבא לחלוק רק על דין סביבותיה. שתנא קמא אומר שעיר שיש בה דבר או מפולת סביבותיה מתענות, ובא רבי עקיבא ואמר, שסביבותיה רק מתריעין. אבל לענין מנהג העיר עצמה לא אמר רבי עקיבא דבר, ורק בסיפא, על דברי שמעון התימני, שנינו "ולא הודו לו חכמים". וכאן הביאה הגמרא את דברי הברייתא, שכאן התייחס רבי עקיבא בפירוש לענין העיר עצמה. וטעמו של רבי עקיבא, משום שמפולת של בתים בריאים, וכן ארבה ושאר צרות השנויות במשנתנו, אין מנהגו של עולם בכך. מה שאין כן מיתה, שהיא מנהגו של עולם, אף כשהיא באה באותו מקום יותר מן הראוי, אין מתריעין עליה, אלא רק מתענין בלי התרעה.

שיוכל לשכשך את ידיו]. כיון שיכול הוא לשכשך הוא רגלו במים, אם יתכופף וישחה, יוכל לשכשך אף את ידו.

אמר רבה בר בר חנה: לדידי חזיא לי קרן אפל [אני ראיתי את אותו סלע שנקרא "קרן אפל"], כאשר עמדתי תחתיו, דקם ההוא טייעא כי רכיב גמלא ונקיט רומחא בידיה [שעמד עליו, על אותו סלע, סוחר ישמעאלי, רוכב גמל, ומחזיק רומח בידו, שהוא דבר גבוה וכולט מאוד], ובכל זאת, מחמת גובהו העצום של הסלע — מיתחזי איניבא [נראה לי אותו ישמעאלי קטן כתולעת⁽¹³¹⁷⁾].

תנו רבנן: "ונתתי גשמיכם בעתם". היינו שלא תהיה הארץ שכורה [שתויה מריבוי גשמים יותר מדי], ולא שתהא צמאה למים, אלא בינונית⁽¹³¹⁸⁾.

ולמה אין זה טוב שירדו גשמים מרובין מדי

—

לפי שכל זמן שהגשמים מרובין, מטשטשין [מקלקלים] את הארץ, ואינה מוציאה פירות.

דבר אחר [ביאור אחר בענין]: "בעתם" כג-א מדבר בענין זמן ירידת הגשמים.

דהיינו, שירדו הגשמים בזמן הראוי ביותר לכך. בזמן שאין בני אדם רגילים להלך בדרכים, ואין הגשמים מפריעים למהלך

תניא נמי הכי [אף שנינו כך בברייתא]: שנה שגשמיה מרובין, אנשי משמר שולחין לאנשי מעמד [להלן יתבאר מיהם אנשי משמר ואנשי מעמד]: תנו עיניכם באחיכם שבגולה [כאשר אתם מתפללים בתעניות, שימו עיניכם, וחישבו על אחיכם שבגולה], שלא יהא בתייהם קבריהם מחמת ריבוי גשמים.

שאלו את רבי אליעזר: עד היכן גשמים יורדין, ויתפללו שלא ירדו [מהי כמות ריבוי הגשמים, שיתפללו עליה שלא ירדו עוד גשמים]?

אמר להם רבי אליעזר: כדי שיעמוד אדם בקרן אפל [הוא שן סלע גבוה ששמו "קרן אפל"], שהוא מקום גבוה הרבה מעל פני הקרקע, ומחמת ריבוי הגשמים — ישכשך האדם שעומד שם את רגליו במים [במי הגשמים].

ובאמת אין מציאות כזו, שייגיעו מי הגשמים לגובה כזה. ונתכוין רבי אליעזר לומר, שלעולם אין מתפללין על ריבוי גשמים.

תמהו ושאלו את רבי אליעזר: היאך אתה אומר שהשיעור הוא כדי שיעמוד וישכשך רגליו במים, והתניא [והרי שנינו בברייתא]: כדי שיעמוד וכו' וישכשך ידיו במים!

השיב להם רבי אליעזר: רגליו — בידי קאמינא [כאשר אמרתי רגליו — נתכוונתי

1317. כך פירש רש"י. ורב האי גאון גרס "כינבא", והיינו ביצי כינים.

1318. אולי הכוונה להמשך המקרא: "ונתנה

מחמת הגשמים. אבל בגולה, שהבתים בנויים מחומר ולבנים, מתרעין ומתענין, שלא יתמוטטו הבתים מחמת ריבוי הגשמים, ויהיו בתייהם קבריהם.